

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

Лариса
Руденко Лариса Володимирівна

**Облік і контроль товарів і
товарообороту на підприємствах оптової
торгівлі
(на матеріалах підприємств споживчої кооперації
України)**

Спеціальність 08.06.04 -
Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ 1996

ЛНБ України ім.В.Стефаніка

00442952 (Q)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

Руденко Лариса Володимирівна

**Облік і контроль товарів і
товарообороту на підприємствах оптової
торгівлі
(на матеріалах підприємств споживчої кооперації
України)**

Спеціальність 08.06.04 -
Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 1996

AB 35.087

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі обліку та аудиту в промисловості Київського державного економічного університету.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор Кужельний М.В.

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор Лінник В.Г.

- кандидат економічних наук, доцент Шевчук В.О.

Провідна організація - Київський державний торгово-економічний університет

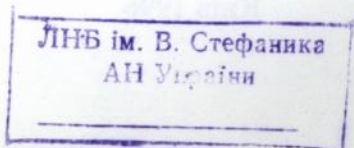
Захист дисертації відбудеться "24" 06 1996р. о" 15³⁰" годині в аудиторії N 214 на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д.01.53.04 Київського державного економічного університету за адресою: 252057, Київ, проспект Перемоги, 54/1.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Київського державного економічного університету.

Автореферат розіслано "23" 05 1996р.

Вчений секретар спеціалізованої Вченої Ради кандидат економічних наук, доцент

Федонін О.С.

1. Загальна характеристика дисертаційної роботи.

1.1. Актуальність теми. Розвиток економіки України в сучасних умовах характеризується утворенням нових структур суспільного виробництва, поширенням альтернативних форм власності, початком переходу до ринку.

Здійснення заходів щодо стабілізації економіки України і перехід до ринкових відносин вимагає принципово нових підходів до управління товарними запасами і товарообороту, що зумовлює необхідність удосконалення методики та організації обліку та контролю.

Досвід розвинутих країн переконує, що перехід до ринкової економіки - це єдиний можливий шлях реального прогресу. Процес цей складний, вимагає багато зусиль і часу. Однак певні досягнення є. Вони помітні в здійсненні комерціалізації, корпоратизації, аукціонуванні підприємств, їх приватизації, існуванні товаровиробників різних форм власності. Все це вносить різноманітність у світ товарно-грошових зв'язків, поновлює "систему кровообертання" в економічному організмі господарчих суб'єктів і за принципом зворотнього зв'язку починає впливати на хід та підсумки процесу відтворення товарообміну.

З переходом до ринкової економіки особливо гостро постає питання не стільки в удосконаленні таких функцій управління, як бухгалтерський облік і контроль, скільки в приведенні їх у відповідність до нових умов господарювання. Одним з кроків, зроблених у цьому напрямку, є Указ Президента України від 23 травня 1992 року "Про перехід України до загально прийнятої у міжнародній практиці системи обліку і статистики".

Ринок потребує швидкого реагування на зміни господарської ситуації, пов'язаної з процесом реалізації товарів та впливом його на стан виробництва. Усе це свідчить про те, що в умовах ринкової економіки значно підвищується роль обліку і контролю.

Економісти України внесли значний вклад у створення і розвиток національного обліку. Дещо зроблено і в області обліку і контролю товарів і товарообороту. Однак ряд питань теорії і практики обліку і контролю недостатньо досліджені і потребують подальших наукових розробок.

У багатьох теоретичних концепціях стану і розвитку бухгалтерського обліку і контролю, відсутня єдність: вони чи недостатньо обґрунтовані, чи спірні. Не розроблена поки що також єдина методика обліку і контролю товарів і товарообороту на оптових підприємствах. Для більшості робіт даної тематики характерна орієнтація на міжнародний досвід функціонування обліку і контролю. Разом з тим ряд аспектів обліку і контролю товарів і товарообороту вимагають переосмислення і більш глибокого дослідження. Це викликано впровадженням ринкових засад, переходом на міжнародні стандарти обліку і звітності, автоматизацією обліку і контролю на базі персональної комп'ютерної техніки.

Вивчення існуючої практики організації обліку і контролю на оптових підприємствах споживчої кооперації показало, що удосконаленню обліку і контролю товарів і товарообороту не приділяється належної уваги.

Незважаючи на те, що на оптових підприємствах споживчої кооперації існує значний парк персональних ЕОМ, ефективність їх використання ще досить низька. Розроблені програми автоматизованого контролю товарів та товарообороту практично не використовуються.

Проблеми, які виникли в обліку і контролі, методична недоопрацьованість ряду питань товарів і товарообороту і велике практичне значення його удосконалення зумовили вибір теми дисертаційної роботи і визначили її актуальність.

1.2. Мета і задачі дослідження. В дисертації поставлена мета - на

основі літературних джерел, законів України, рішень уряду, нормативно-правових актів, практичного досвіду оптових підприємств споживчої кооперації здійснити розробку і обґрунтування пропозицій, направлених на удосконалення методики і організації обліку товарів і товарообороту та надати конкретних рекомендацій по їх реалізації в умовах ринкових відносин.

Для досягнення поставленої мети визначені такі основні задачі дослідження: визначити місце і роль оптової торгівлі в системі споживчої кооперації; критично оцінити діючу систему обліку і контролю товарів і товарообороту і визначити передумови та напрямки щодо її удосконалення; уточнити економічну сутність, мету, задачі і принципи бухгалтерського обліку; дослідити найбільш проблемні питання обліку товарів і товарообороту на оптових підприємствах споживчої кооперації та надати науково обґрунтовані пропозиції щодо їх вирішення; розглянути організаційно - методологічні аспекти контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств оптової торгівлі; обґрунтувати необхідність і розробити рекомендації по удосконаленню діючої системи контролю; надати характеристику автоматизованого комплексу задач обліку і контролю товарів і товарообороту; визначити аспекти інформаційного забезпечення системи управління оптовою торгівлею; розглянути організаційно-технологічні напрямки автоматизації обліку і контролю в умовах АРМ бухгалтера.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є питання теорії і практики обліку і контролю товарів і товарообороту. В якості об'єктів дослідження обрані підприємства оптової торгівлі споживчої кооперації України.

1.4. Методологія і методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження стали окремі положення економічної теорії, твори українських і зарубіжних економістів, Закони держави і

рішення уряду по зміцненню економіки, удосконаленню системи управління, розвитку обліку, контролю і аудиту.

В основу дослідження покладено діалектичний метод, що передбачає вивчення об'єктивних процесів і явищ в тісному взаємозв'язку трьох ступенів: живого спостереження, абстрактного мислення та повернення в збагаченому вигляді до практики. Автор широко використовував системний підхід до об'єктів дослідження, загально-наукові прийоми аналізу і синтезу, індукції і дедукції, сходження від абстрактного до конкретного. Застосовувались також специфічні прийоми економічного дослідження: групування, порівняння, узагальнюючі економічні показники тощо.

В процесі дослідження широко використовувались матеріали конференцій і семінарів, критично розглянуті концепції різних авторів по дискусійним питанням теорії і практики обліку і контролю.

1.5. Наукову новизну і результати роботи відбивають положення, висновки і рекомендації, що сформульовані на підставі проведеного дослідження, а саме: визначене місце і роль оптової торгівлі в системі споживчої кооперації; обґрунтована доцільність використання зарубіжного досвіду стосовно підходів до організації оптової ланки, узагальнені наукові положення, що розкривають значення обліку і контролю в управлінні підприємством; визначені передумови та напрямки удосконалення діючої системи обліку і контролю, уточнена і по-новому сформульована економічна сутність, мета, задачі, принципи та предмет бухгалтерського обліку; науково досліджені найбільш проблемні питання обліку товарів і товарообороту та надані пропозиції щодо їх вирішення; запропонована нова модель форми бухгалтерського обліку для оптового підприємства нового типу, по-новому визначені суть і функції контролю на оптовому підприємстві; уточнена класифікація видів і форм контролю; визначені методологічні і ор-

ганізаційні аспекти контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств оптової торгівлі, науково узагальнені організаційно-технологічні напрямки автоматизації обліку і контролю в умовах АРМ бухгалтера.

1.6. Практичне значення дисертаційної роботи полягає в розробці рекомендацій по впровадженню більш досконалої методики обліку і контролю товарів і товарообороту, що направлена на раціональне і ефективне управління товарними запасами і товарорухом, боротьбу з безгосподарністю, виявлення внутрішніх резервів. Особлива увага приділена систематизації об'єктів обліку і контролю, збереженню товарно-матеріальних цінностей, обґрунтуванню опорних об'єктів і раціональних методів обліку і контролю.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт університету і відноситься до теми "Проблеми обліку, контролю і аналізу в галузях народного господарства в умовах ринкових відносин", номер державної реєстрації І/АО 1002099.Р.

1.7. Апробація і реалізація результатів дослідження. Основні положення і результати наукового дослідження доповідались на засіданнях кафедри, науково-практичних конференціях, науково-методичній секції по обліку, контролю і аудиту. Окремі положення дисертаційної роботи використані для написання методичних розробок, наукових статей, текстів лекцій, двох навчальних посібників та підручника, що втілені і використовуються в навчальному процесі Полтавського кооперативного інституту та інших навчальних закладах.

1.8. Наукові публікації. За результатами дослідження опубліковано 7 робіт загальним обсягом 19,3 д.а.

1.9. Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація викладена на 171 сторінці машинописного тексту і містить 4 таблиці, 22 рисунки і 38 додатків. Перелік використаної літератури включає 130 джерел.

Структура дисертації визначена задачами і проблематикою дослідження. Робота складається із вступу, трьох глав, заключення. У вступі обґрунтовується актуальність теми, формулюються мета, задачі, предмет, об'єкти, методологія, методи і наукова новизна дослідження, практичне значення дисертаційної роботи.

В кожній главі дисертації висвітлюються результати дослідження відповідно до поставлених задач. В заключенні підведені підсумки дослідження, систематизовані основні висновки і рекомендації, направлені на удосконалення методології і організації обліку і аудиту.

2. Основні наукові положення та висновки дисертаційного дослідження.

Дослідження проблем взаємодії функцій управління обумовило необхідність уточнення ряду питань організації і функціонування оптової торгівлі, оскільки без цього неможливо вирішувати концептуальні проблеми обліку і контролю товарів і товарообороту та їх автоматизації. Це надало дисертації більш комплексний характер, наукові положення та висновки якої зводяться до слідуючого.

2.1. Передумови удосконалення управління оптовою торгівлею.

Споживча кооперація України сьогодні - це організація з багатогалузевою спрямованістю господарської діяльності і розвинутою інфраструктурою. Здійснюючи забезпечення населення, вона залишається важливою. В кризових умовах могла б досить успішно виконувати своє призначення при умові спільних активних дій усіх своїх ланок, в чому значне місце займають оптові підприємства, які, зв'язуючи роздрібну торгівлю з промисловістю, забезпечують справжній розвиток системи споживчої кооперації.

В останні роки зусілля оптових підприємств споживчої кооперації спрямовувалися на повніше використання внутрішніх резервів економічного росту, збільшення доходів, подальше зміцнення госпо-

дарського розрахунку та економічне витрачання коштів.

Проте в умовах переходу до ринкових відносин різко загострилася проблема фінансового становища оптових підприємств, особливо в 1992-1994 роках. Через відсутність коштів, насамперед кредитних ресурсів, вони не змогли закуповувати товари в достатній кількості і забезпечити стаке постачання роздрібною мережі. За період з 1989 до 1994 року запаси товарів знизились із 104 до 65 днів до обороту. За таких умов багато споживчих товариств і райспоживспілох почали самостійно вести закупки товарів.

Виходячи з нинішньої ситуації, зрозуміло, що функціонування оптової ланки повинно бути набагато кращим, саме її існування стоїть під загрозою.

Щоб досягти ефективного функціонування ринкової економіки, слід налагодити активну діяльність оптової ланки.

Як свідчать досвід закордонних країн, де в системі господарювання існують розвинуті ринкові відносини, оптова торгівля успішно функціонує і має широку мережу оптових організацій і значну кількість торговельних посередників.

В споживчій кооперації України оптова ланка небагаточисельна і не відрізняється різноманіттям організаційних форм.

Якщо порівнювати закордонних оптових посередників з існуючими в споживчій кооперації України оптовими базами і конторами, які присутні є єдиними підприємствами, що ведуть оптову торгівлю в системі, то видно, що останні не орієнтовані на ефективне обслуговування своїх контрагентів. Тому вважаємо, що оптова торгівля споживчої кооперації потребує докорінної перебудови з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

По-перше, вона повинна збільшитись у кількісному відношенні. По-друге, для створення конкурентної сфери потрібно починати про

водити монополізацію в оптовій торгівлі. Нею повинні займатися не лише оптові посередники, а в деякій мірі і виробники, що мають бажання самостійно реалізовувати свою продукцію. Роздрібна торгівля також може створювати спеціальні структурні підрозділи для закупівлі товарів і постачання ними магазинів. Одночасно з цими процесами поступово повинні змінюватись організаційні форми оптової торгівлі. На зміну одноманітності повинні прийти різноманіття і змагання форм, структур і масштабів діяльності оптових підприємств.

В оптовій торгівлі України, як показує і зарубіжний досвід, ринок вимагає різних оптових торгових посередників.

Оптові торгові посередники повинні надавати на договірній основі за відповідну плату послуги з врахуванням своєї специфіки, а також контрагентів. Коло послуг повинне бути більш різнобічним, особливо стосовно консультування підприємств роздрібною торгівлею і підготовки товарів до продажу.

Для розширення кола послуг і ефективного їх виконання оптова ланка споживчої кооперації повинна прискореними темпами розвивати своє складське господарство.

Потребує переосмислення роль і призначення оптової ярмарки в організації оптового продажу та закупівлі товарів в умовах бурхливого розвитку товарних бірж і брокерських контор.

Перехід від планово-командних методів до ринкорегульованих, що базуються на використанні економічних і фінансових методів впливу на економічну політику та виробничо - господарську практику підприємств, вимагає суттєвої зміни концептуальних методологічних основ бухгалтерського обліку. Система бухгалтерського обліку, що діє в Україні, є однією з найважливіших функцій управління економікою. Однак, відомо, що система обліку, яка існує в споживчій кооперації, майже не відповідає вимогам міжнародних стандартів обліку.

Перехід на систему національних рахунків з врахуванням міжнародних стандартів вимагає, перш за все, створення ринкових засад. Необхідна також відповідна правова і нормативна база, яка передбачає розв'язання принципово нових завдань, що постають перед бухгалтерським обліком і прийняття закону про бухгалтерський облік і звітність в Україні, розробку та затвердження національних стандартів (принципів) бухгалтерського обліку; чітке розмежування сфери фінансового та управлінського обліку і впровадження даних видів обліку в практику роботи підприємств, подальше удосконалення бухгалтерської звітності з врахуванням не лише поділу бухгалтерського обліку на фінансовий та управлінський, але і тих змін, що відбуваються в системі статистичної звітності; впровадження нових форм бухгалтерського обліку; перегляд функцій контролю як одного з важливих елементів господарського управління.

2.2 Організаційно-методичні напрямки удосконалення обліку і контролю товарів і товарообороту.

Вивчення економічної літератури та досвіду роботи оптових підприємств дозволило виявити найбільш проблемні питання обліку товарів і товарообороту на оптових підприємствах: методи оцінки товарно-матеріальних цінностей; порядок документування надходження та реалізації товарів та удосконалення первинної документації; відображення на рахунках бухгалтерського обліку товарних операцій; удосконалення форми бухгалтерського обліку на оптових підприємствах; можливості автоматизації обліку.

За рубежом, як правило, оцінка матеріальних запасів здійснюється з використанням одного з широко розповсюджених методів, кожен з яких базується на різних припущеннях про рух вартості: суцільної ідентифікації; середньої вартості; оцінки запасів за цінами перших купівель (FIFO); оцінки запасів за цінами останніх купівель (LIFO).

Кожна торгова фірма має можливість вибору різних методів оцінки запасів, але після того, як метод обрано, його потрібно послідовно використовувати щорічно.

Бухгалтерський облік як упорядкована система узагальнення інформації про діяльність юридичних осіб ґрунтується виключно на застосуванні методу документування.

Вивчення економічної літератури та досвіду роботи оптових підприємств споживчої кооперації показало, що операції по надходженню та вибуттю товарів оформлюються за допомогою великої кількості первинних документів.

До того ж кожен вид надходження та відпуску товарів на оптовому підприємстві має свої особливості в документуванні.

Вивчення первинних документів якими оформлюють товарні операції дозволило дійти висновків, що в більшості випадків господарські операції оформлюються на бланках форм, що були затверджені як-найменше 5-7 років тому, в яких мова, одиниця виміру вартісних показників не відповідають сучасним положенням законодавства України; для оформлення одних і тих самих операцій можуть використовуватись різні документи, зміст і призначення яких майже нічим не відрізняються. Тому вважаємо, що первинна документація не відповідає вимогам сучасності і повинна бути удосконалена за конкретними напрямками, що запропоновані нами у дисертаційній роботі.

В системі споживчої кооперації облік товарів і товарообороту ведеться відповідно чинному законодавству і має ряд суттєвих недоліків, оскільки не відповідає новим формам організації оптової торгівлі і не може бути прийнятним у ринкових умовах.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку товарних операцій потрібно, в першу чергу, пов'язати з поділом бухгалтерії на фінансову і управлінську, і, в зв'язку з цим, з прийняттям і викори-

станням нового плану рахунків.

Ретельне вивчення особливостей фінансового і управлінського обліку дозволило розробити кореспонденцію рахунків по основних товарних операціях відповідно до нового плану рахунків і поділу бухгалтерії на фінансову і управлінську.

Як показали дослідження, на оптових підприємствах споживчої кооперації не відповідає сучасним умовам порядок визначення винних осіб у пошкодженні чи нестачі товарів та віднесення їх на рахунки бухгалтерського обліку при транспортуванні від постачальника до оптової бази і від бази до покупця. Нестачу товарів в межах природних втрат в дорозі списують за рахунок оптового підприємства, що не завжди є вірним. В зарубіжній практиці нестачу товарів відносять на рахунок власника товару. Для визначення моменту переходу права власності необхідно використовувати угоду на відвантаження. Такий підхід є більш гнучким на відміну від діючого в нашій країні.

У зв'язку з використанням на оптових підприємствах продажних цін на товари як облікових цін і визначенням в кінці кожного звітного періоду обсягу валових доходів по торгівлі, виникає необхідність ведення обліку різниці між продажними і купівельними цінами - торгових націнок(надбавок). В останій час підприємствам оптової торгівлі споживчої кооперації надано право самим визначати розмір торгової надбавки, щоб перекривати всі витрати та мати прибуток. В зв'язку з цим розмір торгової надбавки оптової ланки значно підвищився. І навпаки, торгова знижка, яка раніше була стимулом для оптового покупця, в сучасних умовах майже не використовується.

Вважаємо, що більш виправданим було б визначення розміру торговельної надбавки чи знижки відповідно до строків оплати рахунку та фінансової сталості клієнта.

Модифікація сутності та змісту обліку неминуче викликає зміну його

го матеріального втілення, тобто форми.

При проектуванні систем (форм) обліку слід виходити з таких принципів: ефективність, контроль, сумісність, гнучкість. Для того, щоб система обліку відповідала цим досить суворим принципам, необхідна їх прив'язка до умов кожного підприємства і доопрацювання з урахуванням вимог менеджменту. Тому важливим моментом доведення системи обліку до вимог споживачів бухгалтерської інформації є узгодження структури облікових реєстрів з діючою або створюваною на оптовому підприємстві системою внутрішнього контролю.

В умовах впровадження ринкових відносин особливу роль відіграє контроль за правильним і раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Без добре організованої системи контролю ефективно управляти економікою підприємств, організацій, об'єднань неможливо.

В останні роки в споживчій кооперації України була розроблена ціла низка документів організаційного характеру щодо покращення контролю, направленою на підвищення його ролі в управлінні виробництвом і посилення впливу на його ефективність. Залишилася не вирішеною проблема розроблення системи контролю на методологічній основі, яка забезпечувала б розвиток функціонування підприємств і організацій споживчої кооперації в умовах впровадження ринкових відносин. Перенесення центру труднощів економічної роботи в низові ланки споживчої кооперації - споживчі товариства, оптові бази, розподільчі склади тощо - зумовлює необхідність нового підходу, при якому контрольна робота була б направлена на забезпечення якості системи управління в цих ланках торгівлі.

Господарський контроль на оптових підприємствах споживчої кооперації здійснюється у вигляді відповідних форм. Причому, форма контролю - це спосіб конкретного виразу і організації контрольних

дій, направлених на виконання функцій господарського контролю.

Особливої уваги заслуговує така форма контролю, як аудит, що знайшла широке розповсюдження в останні часи. Але, як свідчать спостереження, більшість керівників і головних бухгалтерів оптових підприємств споживчої кооперації не в повній мірі уявляють цілі і завдання аудиту, часто ототожнюють його з відомчою ревізією.

Отже, виникає необхідність дослідити подібність та відмінності цих форм контролю і чітко їх розмежувати. Весь комплекс відмінностей аудиту від ревізії можна розділити на дві великі групи: формальні і по суті.

Формальні відмінності полягають в тому, що: по-перше, ревізія повинна проводитись в обов'язковому порядку відповідно з чинними нормативними документами. На відміну від неї, аудит може мати як обов'язкову форму, так і не обов'язкову (за заявками керівництва підприємства чи інших користувачів); по-друге, документом, що підтверджує результати виконаної роботи, служить при ревізії - акт, а при аудиті - заключення.

Відмінності по суті полягають у наступному: по-перше, аудит на відміну від ревізії має іншу мету, завдання, принципи, деякі відмінності в об'єктах дослідження та методичних прийомах; по-друге, матеріали аудиторської перевірки являють собою таємницю, тому принцип гласності, характерний для ревізії, тут відсутній; по-третє, в обов'язки ревізорів входить нагляд за процесом усунення виявлених під час ревізії недоліків в роботі; аудитори, на відміну від них, відповідальності за виконання аудиторського заключення не несуть.

Також слід відзначити, що в теперішній час перед аудиторською діяльністю стоїть ряд проблем, які в діяльності ревізорів вже вирішені. До них відносяться законодавчі, що визвані недосконалістю нормативних документів, які регламентують діяльність аудиторів, а також

кадрові і організаційні.

Застосування внутрішнього аудиту в системі управління дозволить оптовим підприємствам споживчої кооперації завжди бути готовими до швидкого і ефективного реагування на зміни ринкової кон'юнктури, вільно маневрувати товарними і грошовими ресурсами, задовольняти вимоги ретельно вивчених потенційних покупців.

Хоча у вітчизняній літературі і працях зарубіжних авторів багато уваги приділено предмету, об'єктам і методам контролю (причому вони трактуються по-різному), деякі концептуальні питання в умовах впровадження ринкової економіки вивчені недостатньо повно.

При визначенні предмету контролю виходять переважно із різновиду господарсько-організаторської функції держави, пов'язаної з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням суспільного продукту, в той час як предмету контролю притаманна і функція виявлення законності і доцільності використання суспільної власності в процесі розширеного відтворення.

Система контролю охоплює народне господарство на всіх рівнях і напрямках розвитку. Таким чином, внутрікооперативний контроль допомагає не тільки знаходити і використовувати резерви, але і ефективно витратити на оптовому підприємстві всі види ресурсів і є засобом боротьби за зміцнення і дотримання госпрозрахунку, режиму економії і виконання поставлених завдань.

Деякі автори ототожнюють метод господарського контролю з методичними прийомами і способами. Однак метод господарського контролю не можна вважати сукупністю прийомів і способів. Прийом чи спосіб - це окрема контрольна дія, а метод господарського контролю - це комплексне вивчення правильності, достовірності, законності і доцільності дій для оцінки функціонування підсистеми управління і

коригування відхилень.

Певний прогрес, що намітився останніми роками в сфері автоматизації обліку, аналізу і аудиту, характеризується розвитком і вдосконаленням обліково-аналітичних функцій бухгалтерського персоналу. Разом з тим, питання теорії і практики автоматизації бухгалтерського контролю, на наш погляд потребують розробки.

2.3. Автоматизація обліку і контролю в оптовій торгівлі.

Вихідним моментом у розробці системи автоматизованої обробки даних бухгалтерського обліку є визначення функціональних задач контролю.

В економічній літературі відсутній єдиний підхід в питаннях організації автоматизованого контролю та обліку товарів і товарообігу. Деякі спеціалісти дотримуються думки про необхідність локального вирішення усіх завдань бухгалтерського обліку, виділяючи у кожній з підсистем складові частини: планування, облік, аналіз, контроль. Інші вважають правильним вирішувати усі питання автоматизації, в тому числі і задачі бухгалтерського обліку, комплексно, пропонує поділ всіх завдань управління за функціональними підсистемами, які забезпечать організацію трьохрівневого інформаційного обміну між ними.

Об'єднані в таку систему АРМ різних рівней дають можливість вирішити завдання конкретного рівня. Так, наприклад, АРМ бухгалтера (АРМБ) першого рівня виконує завдання по оформленню операцій документально і здійснює первинний облік в місцях зберігання.

АРМБ другого рівня здійснюють розрахунки і формують інформацію трьох типів - регламентну, контрольну і довідкову.

На АРМБ третього рівня проводяться аналіз, прогноз, аудит і приймаються управлінські рішення в цілому по підприємству.

Вигідність даної системи полягає ще в тому, що вся необхідна

інформація для вирішення функціональних задач зберігається і ведеться у зовнішній пам'яті ПЕОМ. Такий підхід забезпечує можливість оперативної обробки інформації для будь-якої мети обліку, контролю та аналізу і за будь-який період.

В останньому випадку на підприємстві існує єдина інформаційно поєднана система управління, і комплексний підхід сприяє усуненню дублювання облікової інформації, підвищення її якості.

Згідно з таким підходом до складу функцій обліку товарів і товарообороту, що розглядаються, включені: функція обліку надходження товарів - комплекс облікових операцій по надходженню і контролю товарів як споживчої вартості і вартості в процесі придбання; функція обліку руху і наявності товарних запасів - комплекс облікових операцій, включаючи визначення результатів інвентаризації і контроль рівня товарних запасів; функція обліку реалізації товарних запасів - комплекс облікових операцій по визначенню обсягу реалізації товарів за їх видами.

Практична реалізація окремих задач автоматизованого контролю за станом товарних запасів показала, що для ефективного їх функціонування необхідно створити ряд умов, головними з яких є створення висококомеханізованих та автоматизованих складських господарств, забезпечуючих високий рівень культури господарювання, зниження трудомісткості складських операцій, підвищення вірогідності обліку і дієспроможності контролю за зберіганням товарних ресурсів, автоматичного збирання первинної інформації на основі широкого застосування датчиків, лічильників, автоматичної ваги і т.п., автоматизованого способу обробки первинної інформації при умові дотримання принципів одноразового запису і багаторазового використання результативної інформації, подальшої уніфікації та удосконалення первинної документації у напрямку створення інтегрованих документів,

які дадуть необхідну інформацію усім зацікавленим службам, пов'язаним з управлінням товарорухом та товарними запасами.

Такий підхід передбачає використання нормативно-довідкової, плацевої інформації інших функціональних підсистем, що є комплексним початком повного циклу операцій по обліку товарів і товарообороту, оскільки створює єдину інформаційну базу даних для прийняття управлінських рішень, проведення економічного аналізу та аудиту.

Інформаційна база виступає основою автоматизації обліку товарів і товарообороту. Від повноти та якості накопиченої інформації, надійності її зберігання та організаційної структури інформаційної бази залежать оперативність та якість документації, що видається з ЕОМ.

Важливим при організації бази даних є питання про вибір раціональної системи кодування і приведення всієї нормативно-довідкової інформації до рівня стандартів підприємства. В роботі визначені принципи організації структури і розміщення інформаційного фонду АРМ бухгалтера по обліку товарів і товарообороту. Вони, відповідно до системи кодування облікових даних, повинні дати змогу: реалізувати порівняно простий і економічний діалоговий режим роботи головного облікового працівника у близькій і звичній для нього формі роботи в процесі виконання покладених на нього контрольних аналітичних функцій.

Система кодів НДІ повинна задовольняти таких вимог: коди повинні мати мінімальну значність і за визначеними ознаками задовольняти потреби групування; один і той же реквізит повинен мати однакове значення; не порушуючи раніше прийнятої системи кодування, кожен код повинен мати достатню місткість для включення усіх можливих значень реквізитів і резервів; розробка кодів повинна враховувати діючі позначення; коди повинні відображати структуру інфор-

мації, а також ідентифікувати об'єкти і відображати зв'язки між ними.

Якісно новим рівнем розвитку децентралізованої обробки є розподілена обробка даних. Система розподіленої обробки - це автоматизована система, що поєднує переваги централізованого і децентралізованого способів обробки. Її визначними рисами є розподілення обчислювальних ресурсів; організація розподіленої бази даних; реалізація їх розподіленої обробки. В технологічному відношенні системі розподіленої обробки притаманні: спроможність встановлення зв'язків між обчислювальними процесами, обмін інформацією між абонентами мережі в рамках розподіленої бази даних, можливість колективного використання апаратних і програмних засобів. Багатоваріантність можливого використання ПЕОМ приводить до того, що різниця між децентралізованою і розподіленою технологією носить достатньо умовний характер.

Як і децентралізована форма обробки облікових даних, централізована має своїх прихильників і критиків. Одні економісти вважають, що названа форма обробки даних відповідає сучасним вимогам і в досить складному економічному становищі оптових підприємств є ідеальним варіантом. Інші вважають, що в умовах становлення ринку говорити про використання "великих" ЕОМ нецільно, що вони є ознакою минулого дня.

На наш погляд, однозначно вирішити це питання в сучасних умовах неможливо. Вважаємо, що великі оптові підприємства споживчої кооперації, такі як міжрайонні бази, повинні використовувати централізовану обробку з частковою децентралізацією підготовки облікових даних, що була запропонована нами. А для оптових підприємств невеликого розміру, особливо для нових організаційних форм оптової торгівлі, що розглядались нами, найбільш зручно буде розподілена обробка облікових даних на базі АРМ.

3. Висновки і пропозиції.

Проведені в дисертаційній роботі дослідження відповідно до поставленої мети дозволили дійти висновку, що оптова ланка споживчої кооперації України, залишаючись важливою галуззю для народного господарства в цілому, знаходиться в кризовому стані і потребує докорінної перебудови; діюча система бухгалтерського обліку і контролю як найважливіша функція управління оптовими підприємствами не відповідає вимогам сьогодення, в зв'язку з чим потребує суттєвого удосконалення.

Для успішного функціонування оптової ланки споживчої кооперації та удосконалення організації і методології обліку і контролю товарів і товарообороту в дисертаційній роботі запропоновані такі напрямки заходів: 1) провести перебудову оптової ланки з урахуванням досвіду зарубіжних країн, а саме: збільшити її у кількісному відношенні, одночасно змінюючи організаційні форми оптової торгівлі та коло послуг, що надаються клієнтам; переосмислити роль і призначення оптової ярмарки в організації оптового продажу; 2) для розв'язання принципово нових завдань, що постають перед бухгалтерським обліком необхідно: прийняти закон про бухгалтерський облік і звітність в Україні; затвердити національні стандарти бухгалтерського обліку; впровадити чітке розмежування сфери фінансового і управлінського обліку в практику роботи оптових підприємств; переглянути функції контролю як одного з важливих елементів господарського управління.

Таким чином, проведені у дисертаційній роботі дослідження та розроблені на їх основі методичні рекомендації і пропозиції по удосконаленню обліку і контролю товарів і товарообороту містять певну наукову новизну, сприяють підвищенню ефективності управління оптовим підприємством чим позитивно впливають на функціонування системи споживчої кооперації в цілому.

4. Публікації по темі дисертації.

1. Бухгалтерський облік в автоматизованій системі управління (АСУ) Навчальний посібник для кооперативних навчальних закладів. К., Укоопспілка, 1993.- 5,2 д.а.,(в співавторстві О.В.Жигалов, С.І.Кайдаш, особисто автора - 3,0 д.а.).

2. Автоматизація обліку товарів і товарообороту на підприємствах торгівлі і громадського харчування. Навчальний посібник. Полтава, ПКІ, 1995.- 5,0 д. а.

3. Автоматизація бухгалтерського обліку в споживчій кооперації . Підручник для кооперативних навчальних закладів. (розділи 4,5, 6, 7, 8). К., Укоопспілка, 1996.- 10, 5 д.а.

4. Необхідний принципово новий план рахунків (за матеріалами колективного обговорення)// Бухгалтерський облік і аудит, №7, 1994. - с.2- 0,1 д.а.

5. Автоматизація кількісно-сумового обліку на Полтавській міжрайонній оптово- торговій базі.// Бухгалтерський облік і аудит, №8, 1994- с.27-30.- 1,0 д.а.(в співавторстві -І.В.Ополонський, О.Баранова, особисто автора - 0.5 д.а.).

6. Формування нових організаційних структур оптової торгівлі споживчої кооперації. Тези доповіді міжнародної науково-практичної конференції до 75 річчя Укоопспілки. Полтава, ПКІ, 1995.- 0,1 д.а.

7. Проблемы развития автоматизированных систем управления на предприятиях оптовой торговли. Тезисы доповіді міжнародної науково - практичної конференції до 75 річчя Укоопспілки. Полтава , ПКІ, 1995.-0,1 д.а.

Аннотация

Руденко Лариса Владимировна.

Учет и контроль товаров и товарооборота на предприятиях оптовой торговли (на материалах предприятий потребительской кооперации Украины).

Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04- Бухгалтерский учет, анализ и аудит.

Киевский государственный экономический университет.

Киев -1996.

В диссертации исследуются методология и организация учета и контроля товаров и товарооборота на предприятиях оптовой торговли системы потребительской кооперации Украины. Определены место и роль оптовой торговли в потребительской кооперации, предпосылки и направления усовершенствования. Изложена разработанная автором методика учета товаров и товарооборота применительно к международной практике системы учета и статистики. Предложены рекомендации по организации внутрикооперативного контроля и аудита товарно-материальных ценностей. Определены организационно - технологические направления автоматизации учета и контроля на базе использования ПЭВМ.

Ключові слова : підприємства оптової торгівлі, товарооборот, управлінський облік, фінансовий облік, внутрікооперативний контроль.

Summary.

Roudenko Larissa Vladimirovna.

Accounting and control of goods and commodity circulation at enterprises of wholesale trade (based on the materials of the enterprises of the system of consumer cooperatives in Ukraine).

Manuskript.

Dissertation for the academic degree of candidate of economic sciences in the speciality 08.06.04 - "Accounting, analysis and auditing".

Kiev State University of Economics, Kiev 1996.

Methodology and organization of the accounting and control of goods and commodity circulation at enterprises of wholesale trade of the system of consumer cooperatives in Ukraine are investigated in this scientific work. The place and role of wholesale trade in the system of consumer cooperatives, the premise and ways of its improvement are determined here. The technique of accounting of goods and commodity circulation, having been elaborated by the author on the principles of international practice in the sphere of accounting and statistics, is revealed in the dissertation. A number of approaches on the organization of intercooperative control and auditing of material values are recommended by the author. Up-to-date directions of automatization in the field of accounting and control are proposed on the basis of personal computers.

Key-words : enterprises of wholesale trade; commodity circulation; management accounting; financial accounting; intercooperative control.

2011/9

Ав 35.087

Підп. до друку 17.05.96. Формат 60*84/16. Папір друк.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 1,05. Ум. фарбо-відб. 1,18.
Обл.-вид. арк. 1,00. Тираж 100 пр. 153. Зам. 6-1499.

ФІРМА "Віпол". 252151, Київ, вул. Волинська, 60.